

„Ütjük a vasat!”

A Magyar Televízió Szlovák Szerkesztőségének sikerei a nemzetközi fesztiválokon

A közszolgálati televízió nemzetiségi szerkesztőségei az MTV Zrt. Kisebbségi Főszerkesztősége irányításával végzik a munkájukat. A heti magazinműsorok mellett – hírek, képes beszámolók, interjúk, riportok készítésén túl – a televízió által biztosított anyagiak függvényében dokumentumfilmeket, kisfilmeket, etűdöket, filmverseket is forgatnak. Antala Zsuzsannát a kétszeres díjnyertes film szerkesztő-riportérét, rendezőjét a sikeres alkotásról és természetesen a hazai nemzetiségi televíziózásról kérdeztük.

A legrangosabb szlovák dokumentumfilm-fesztiválon a *Csacán (Čadca)* két évente megrendezett Etnofilmen, 2006. novemberében a város polgármesterének díját ítéltek a Magyar Televízió Szlovák Szerkesztőségének. Ezt a díjat „Az utolsó bányász kovácsmester” című alkotásuk érdemelte ki. A film készítői kivétel nélkül a Szegedi Stúdió munkatársai: Nagy G. József hangmérnök, Csányi József és Kiss Antal világosítók, Csányi Katalin vágó, Szél Zsolt operatőr, Antala Zsuzsanna rendező.

A bíráló bizottság indoklása szerint „A magyarországi szlovákság népi kultúrájának magas szintű dokumentálásáért, az adott népcsoport nemzeti identitásának erősítését és megőrzését célzó témaválasztásért és annak szakmailag igen magas szintű filmes feldolgozásáért” – járt a díj a hazai tévéseknek.

Ugyanez a film az *Ungváron* megrendezett 2006. évi nemzetközi televíziós és dokumentumfilmes fesztiválon is díjat kapott. Ott a zsűri különdíját nyerte el, mivel a bemutatott alkotások közül ebben fedezték fel a „legjobb képi megjelenítést”.

– **Miért éppen „Az utolsó bányász kovácsmester” lett a film címe?**

– Azért, mert *Hlogyik* István valóban az utolsó bányász kovácsmester. Saját maga mondta így szépen szlovákul: „Ja som ostatný bányásky kováč”. Ő az utolsó olyan környékbeli, aki tudja a mesterség minden csínját-bínját, sőt még a szlovák szakmai nyelvet is ismeri. Számára szentség a kézi, a kemény, a becsületes munka, a kitartás, az állhatatosság, a szorgalom. Életében soha nem a könnyebb utat választotta, mindig a nehezebben járt...

– **Ma már persze a valaha általa patkolt bánya-lovak sincsenek, működő bányát sem igen találunk a környéken.**

– Valóban. Ahogy mesélte, most már ő megy a lovak után, nem a lovakat viszik hozzá. Nagyrészt hidegpatkolást végez, a patkószöveget pedig már boltban is lehet kapni, svédacélból készült svéd terméket... Állítása szerint nem olyan jó minőségűek, mert géppel készülnek. Patkót is lehet boltban vásárolni, bár egyáltalán nem mindegy, milyen patkó van egy lovon – ezt is tőle tanultuk meg –, mert vannak úgynevezett gyógypatkók is, amik a hibás járást s más

betegségeket gyógyíthatnak. Ahogy az embernél van a kéz- és talpmasszázs, bizonyos akupunktúrás pontok ingerlése a kézen és a talpon, a lovaknál ez a patán történik, amihez a régi kovácsok nagyon jól értettek. Pontosan tudták, hogy egy-egy pataelváltozásnak milyen szervi oka lehet. *Hlogyik* Pista bácsi is tudja. Tényleg ő az egyetlen ilyen kovácsmester. Az utolsó.

– **Mit jelent ez a díj? Nyilván jólesik az embernek, ha elismerik a munkáját, de szerintem ez a díj a magyarországi, illetve a tatabánya-bányász szlovákoké is.**

– Ez így van. Azért is éreztem a mai napig csodának, hogy ezeket a díjakat nyertük, mert a műsoraink is elég szerény körülmények közt készülnek, akár csak a dokumentumfilmjeink. Ez a forgatás szerencsés volt, úgy a riportalany, mint a stáb s az időjárás szempontjából. Valahogy minden összejött. A mai napig szívesen emlékeznek vissza erre a forgatásra a stáb tagjai – annak ellenére, hogy nagyon hideg napon forgattunk – jó érzés tölt el bennünket, ha *Pista* bácsiról beszélgetünk, újra találkozunk vele. Igazán kevés időt töltöttünk együtt, de mégis éreztük egymás lelkiségét, azt az erkölcsi és munkarendet, amit *Pista* bácsi képvisel. Nem szeretem ezt a kifejezést, de igenis „átjött” az általa képviselt szemléletmód. Mi csak közvetítettük a nézőknek – a lehető legjobb tudásunk szerint. A díjak persze sohasem megnyugvást hoznak az életembe, inkább arra készítenek, hogy törjem a fejem, miként lehetnék még jobb, még eredményesebb? A mienké is ilyen szakma. Pont, mint *Pista* bácsié. Mi is „ütjük a vasat”.

– **A zsűri véleménye ismert, de hogyan fogadták a pályatársak és a közönség a filmet Szlovákiában az Etnofilm fesztiválon?**

– Meglepetésünkre nagyon tetszett nekik. A meglepetést azért hangsúlyozom, mert ez a kisfilm tényleg egy csoda. Eleve szerencse, hogy film lett belőle, mert nagyon rövid idő alatt készült. Egynapos találkozás volt *Pista* bácsival, pontosabban a Szeged–Tatabánya–Bányász–Szeged út megtétele tizenkét óra alatt ment végbe, vagyis inkább csak egy fél nap volt az ember életéből, ha pontos akarok lenni. Tetszett a közönségnek. Azon lepődtem meg, milyen egzotikumként fogták fel a szlovákiai szlovákok a bányász

szlovák nyelvet, tájszólást. Magát a mesterséget is, noha Szlovákiában is szép hagyománya van ennek a kovácsságnak. A most megint divatossá vált kovácsoltvas dísz tárgyak, kerítések kapcsán, ma is működnek náluk kovács-dinasztiák. Ennek ellenére sikert aratott a film és Pista bácsi személye. Felhívtam, elmeséltem neki, mi történt, mit nyert, mert elsősorban ő kapta az elismerést, inkább az ő életművének szolt, mint nekünk. Mi csak meglestük és rögzítettük azt. Nagyon büszke volt rá. Aztán, amikor kiderült, hogy Ungvárra, Ukrajnába is eljutott a film, még boldogabb lett. Éreztem, hogy nagyon szerette volna átadni az élete során a mesterségből összegyűjtött „esszenciát”. Sikeredt neki, mind a szlovákiai, mind az ukrainai, mind a magyarországi közönségnek megmutatnia, hiszen ez a kisfilm ismétlésben is adásba került a Magyar Televízióban, szóval sokan megismerhették őt.

– *A kovácsmesterségen kívül a filmben vannak családtörténeti vonatkozások, valamint utalások a magyarországi szlovák folklórra is. A film végén Pista bácsi egy üllőt kalapálva, ritmusra éneklő a jellegzetes bánhidai szlovák népdalokat. Hogy gondold, mennyire tükrözi ez a film a bánhidai szlovák kultúrát?*

– Szerintem tükrözi. A bánhidai szlovákok nagyon helyes kis csapat. Érdekes, hogy náluk sosem volt kérdés, hogy ki szlovák és ki nem, el kell e tagadni a szlovákságot vagy nem... Becsületes mesterek lévén teszik szépen a dolgukat. Legyen szó a bánhidai Puskin Múvelődési Központ népművelőjéről, vezetőjéről vagy arról a csapatról, akik megalakították a szlovák kisebbségi önkormányzatot. Valóban látni a tevékenységük eredményét. Tavaly októberben nyitották meg a bánhidai szlovák néprajzi gyűjteményt, amit a bánhidai szlovákság gyűjtött, hordott össze – családi ereklyéktől megválva. Mindent örömmel tettek, hiszen egy értékes dolgot hoztak létre. Ebben is rengeteg munka van. Azt látom, hogy ők mindannyian sallangok, felhangok és mellveregetés nélkül szépen teszik a dolgukat, őrzik a nyelvet, a szlovák tárgyi és szellemi kultúrát.

– *Ilyenek mindannyian, mint Pista bácsi? Ez a nyelv és a kultúra tükrözi leginkább a bánhidai szlovákságot?*

– Igen. Nem nagy létszámú csapat, ám életerősek, tetterősek. A többi szlovák bányással beszélgetve, kiderült, hogy ők akkor sem adták fel, akkor sem kerültek az utcára és rossz helyzetbe, amikor Tatabányán és környékén bezártak a bányák. Átképezték magukat és éltek tovább az életüket. Ezt a gondolkodást eltanulhatnánk tőlük! Talán így fogalmazhatnánk meg röviden a bánhidai szlovákok életfilozó-

fiáját: „Adjon az Isten egészséget és tegyük a dolgunkat, ne nyavalyogjunk, ne keressünk mindig bűnbakot, keressük magunkban a megoldást, tartsuk meg a szlovákságot, a hitet és mindent, ami az élethez kell!”

– *A Magyar Televízió Szlovák rovatának vezetőjeként nyilván meg tudja fogalmazni: mi a küldetése a XXI. században a nemzetiségi televíziózásnak Magyarországon?*

– Azt hiszem, hogy a nemzetiségi mozgóképkészítők felelősége sokkal többértű, mint általában a többi filmesé. Egyrészt az a küldetésünk, hogy az

adott nemzetiségi közösséget – esetünkben a szlovákságot – megjelenítsük a képernyőn. Nekik és róluk szóló anyagokat készítsünk. Ez az elsődleges feladat, az első réteg. A másik az, hogy a nemzetiségi kultúrán keresztül a többségi társadalomhoz is szóljunk, hiszen adásaink magyar nyelvű felirattal készülnek. A harmadik réteg, hogy a szlovákiai, illetve a határon túli szlováksághoz is kapcsolódjunk, hiszen az internetnek köszönhetően az MTV Domovina című szlovák magazinja az egész világon látható. Mutassuk meg mindazt, ami nálunk történik, persze egyetemesen! A mi felelőségünk – hiába van a Magyar Tudományos Akadémiának Néprajzi Intézete, s létezik a Magyarországi Szlovákok Kutatóintézete stb. – mozgóképen, filmen, anyanyelven a különböző itteni szlovák nyelvjárásokban rendszeresen „dokumentálni” a magyarországi szlovák közösséget. Nyilván rajtunk kívül is lehet még néhány filmes, aki esetlegesen ezzel a témával foglalkozik, de a közszolgálati televízió eszközeivel és keretein belül mi vagyunk ezért felelősek. Száz év múlva ezek a kazetták, vagy majd a digitális hordozók, rendszerezett és pontos képet mutatnak majd az utókornak. Már most előre kell gondolkodnunk, mit és hogyan tudunk dokumentálni, miként tudjuk átmenteni ezt a sok értéket. A mi küldetésünk e kultúra folytonosságát megőrizni, nehogy rosszabbul járjunk a jövőben, mint kortársaink. Manapság már sokan dicsekedhetnek nagyon gazdag amatőr családi filmarchívummal.

– *Milyenek a nézők visszajelzései?*

– Különbözőek. Vannak nagyon elégedett és kevésbé hízelgő vélemények. Nehéz ám megtalálni az egyensúlyt, hogy ilyen korlátozott műsorhelyen és műsoridőben minden korosztályhoz egyformán szólhassunk! Ezért próbálkozunk havonta egyszer például ifjúsági magazinnal is. Kedvelnek bennünket a nézők és – minden alkotótársamat beleértve – mindenhol szívesen fogadnak. Egy igazi műhelynek érzem csapatunkat, az alkotótársaim körét. Ez a két dolog ad erőt a munkához.

Bencsik János